



Uimhir Lárionaid

71

Uimhir Iarrthóra

General Certificate of Secondary Education
2012–2013

Eolaíocht: Teastas Singil

Aonad 1 (Bitheolaíocht)

Bonnsraith

[GSS11]



DÉ MÁIRT 14 BEALTAINE 2013, MAIDIN

AM

1 uair an chloig.

TREOIR D'IARRTHÓIRÍ

Scríobh d'Uimhir Lárionaid agus d'Uimhir Iarrthóra sna spásanna chuige sin ag barr an leathanaigh seo.

Scríobh do fhreagraí sna spásanna chuige sin sa scrúdpháipéar seo. Freagair **gach ceann** de na **naoi** gceist.

EOLAS D'IARRTHÓIRÍ

Is é 60 an marc iomlán don pháipéar seo.

Léiríonn figiúirí idir lúibíní ar thaobh na láimhe deise de leathanaigh na marcanna atá ag dul do gach ceist nó do gach cuid de cheist.

Measúnófar caighdeán na cumarsáide scríofa i gceist **9(a)**.

Don Scrúdaitheoir amháin

Uimhir Ceiste	Marcanna
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

Marc Iomlán



- 1 (a) (i) Tugann an tábla thíos faisnéis faoi dhá mhianra atá riachtanach san aiste bia againn. Comhlánaigh an tábla.

Mianra	Feidhm	Foinse
cailciam		bainne
iarann	le fuilchealla dearga a dhéanamh	

[2]

- (ii) Luaigh ról snáithín san aiste bia againn.

Ciorclaigh an freagra ceart.

soláthraíonn sé fuinneamh : coisceann sé iatacht : coisceann sé scorbach

[1]

- (b) (i) Comhlánaigh na habairtí seo a leanas.

Roghnaigh ó:

bhuachaillí : nach bhfuil gníomhach : gníomhach : chailíní

Is féidir le hinscne (gnéas) an duine tionchar a imirt ar an méid fuinnimh atá de dhíth ar an duine sin, tá **níos mó fuinnimh** de dhíth ar _____ ná mar atá de dhíth ar _____ de ghnáth. Bíonn **níos mó fuinnimh** de dhíth fosta ar dhaoine atá _____ ná mar atá de dhíth ar dhaoine _____.

[2]

- (ii) Seachas inscne agus gníomhaíocht, ainmnigh rud **amháin** eile a imríonn tionchar ar an mhéid fuinnimh atá de dhíth orainn.

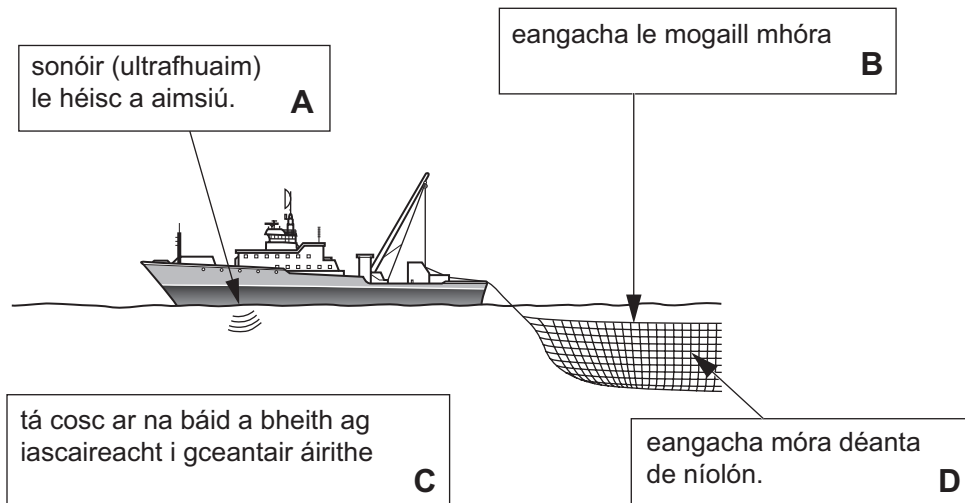
_____ [1]

2 Tá cineálacha áirithe i mbaol, agus díothú i ndán dóibh, b'fhéidir, i Muir Éireann mar gheall ar ró-iascaireacht.

(a) Cad é a chiallaíonn an téarma 'díothú'?

_____ [1]

(b) Anseo thíos, taispeántar roinnt gnéithe a bhaineann le cúrsaí iascaireachta inniu.



(i) Cad iad an dá ghné a thaispeántar thuas (A, B, C, nó D) a chuideoidh le líon na n-iasc a chaomhnú?

_____ agus _____ [2]

(ii) Seachas ró-iascaireacht, luaigh rud **amháin** eile is cúis le cineálacha áirithe iasc a bheith curtha i mbaol.

Roghnaigh ó:

anaclanna dúlra a chruthú : truailliú : tástáil ar ainmhithe

_____ [1]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

3 Is próisis iad riospráid agus fótaisintéis a bhaineann le sreabhadh fuinnimh.

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(a) Comhlánaigh an chothromóid i bhfoirm focal le haghaidh **riospráide**.

Roghnaigh ó:

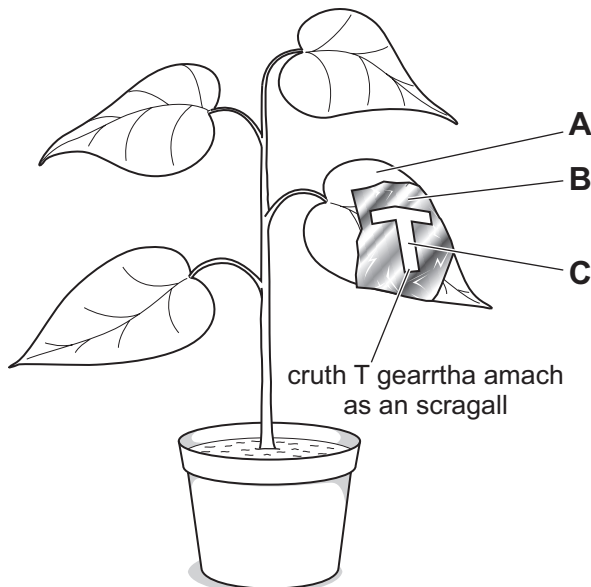
nítrigin : glúcós : vitimín C : uisce

Ocsaigin + _____ → dé-ocsaíd charbóin + _____ + fuinneamh

[2]

Chuir dalta an turgnamh thíos i dtreoir lena fhiosrú an bhfuil solas de dhíth le haghaidh **fótaisintéise**.

Clúdaíodh duilleog amháin le scragall alúmanaim mar a thaispeántar.



Fágadh an planda faoi sholas geal ar feadh 48 uair an chloig. Ansin baineadh an duilleog ar shiúl agus rinneadh í a thástáil le hiadín faoi choinne stáirse.

(b) Comhlánaigh an tábla thíos.

Cuid den duilleog	Dath i ndiaidh tástáil stáirse.	Stáirse i láthair nó as láthair
A	dubh	i láthair
B		
C		

[2]

(c) Taispeántar biashlabhra simplí thíos.



(i) Ón bhiashlabhra, ainmnigh an:

táirgeoir. _____

tomhaltóir tánaisteach. _____

[2]

(ii) Cad é bunfhoinse an fhuinnimh sna biashlabhraí uilig?

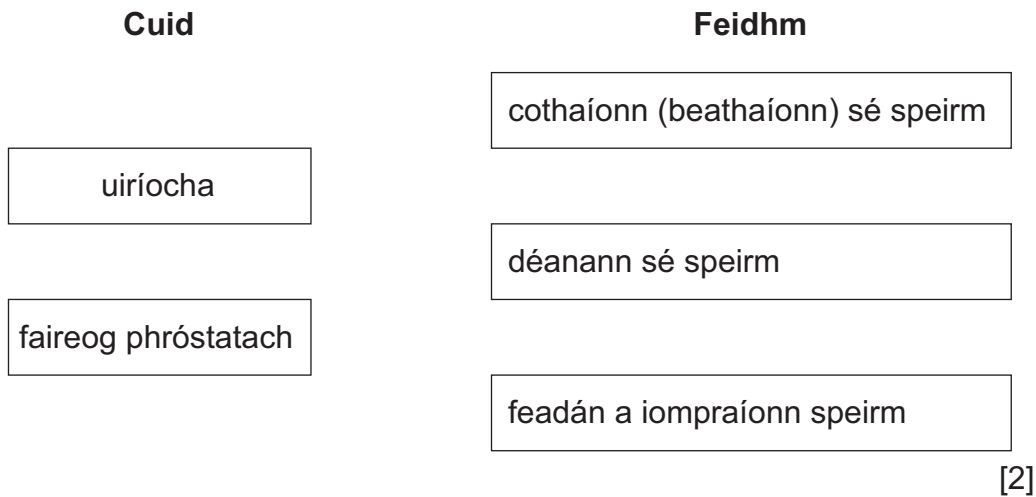
[1]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

4 (a) Anseo thíos tá codanna de chóras atáirgthe an fhir.

Bain úsáid as línte le gach cuid a cheangal den fheidhm aici.



(b) Comhlánaigh an abairt thíos le cur síos a dhéanamh ar cad é is hormón ann.

Roghnaigh ó:

teachtairí ceimiceacha : néarchóras : fhuil : néar-ríoga

Is _____ iad hormóin a bhíonn ag

taisteal san _____ chuig orgán sprice

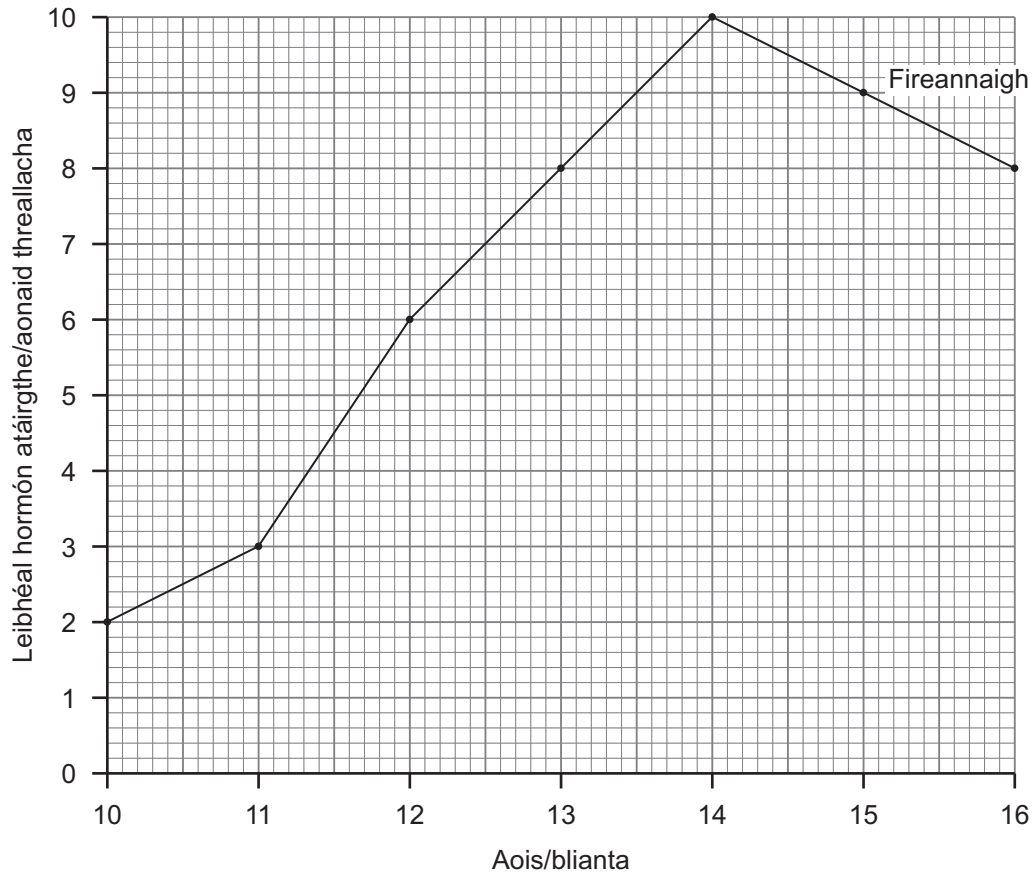
mar a mbíonn siad ag gníomhú. [2]

(c) Taispeánann an tábla thíos an dóigh a n-athraíonn leibhéal na hormón a rialaíonn forbairt ghnéasach idir deich mbliana d'aois agus sé bliana déag d'aois.

Aois/blianta	Leibhéal hormón atáirgthe/ aonaid threallacha	
	Baineannaigh	Fireannaigh
10	4	2
11	6	3
12	10	6
13	9	8
14	8	10
15	7	9
16	5	8

Tá na luachanna do na fireannaigh breactha ar an ghráf thíos.

(i) Breac agus tarraing líneghraf do na **baineannaigh**.



[3]

(ii) Déan cur síos ina iomláine ar an treocht atá á léiriú i leibhéil hormón **fireann**.

_____ [1]

(iii) Sainaithin difríocht **amháin** idir an treocht i leibhéil hormón fireann agus i leibhéil hormón baineann.

_____ [1]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

5 Taispeánann an tábla thíos torthaí turgnaimh ar an éifeacht atá ag líon na síológ biolair i bpota ar mhais na síológ.

Líon na síológ sa phota	Mais iomlán na síológ/g	Meánmhais na síológ/g
1	20	20
5	65	13
10		7
15	90	

(a) Comhlánaigh an tábla trí na luachanna atá ar iarraidh a ríomh.

[2]

(b) Déan cur síos **agus** tabhair míniú ar an dóigh a mbíonn éifeacht ag líon na síológ i bpota ar **mheánmhais** na síológ.

[3]

(c) Luaigh **dhá** rud ab éigean a choinneáil mar an gcéanna san fhiosrúchán seo le torthaí bailí a fháil.

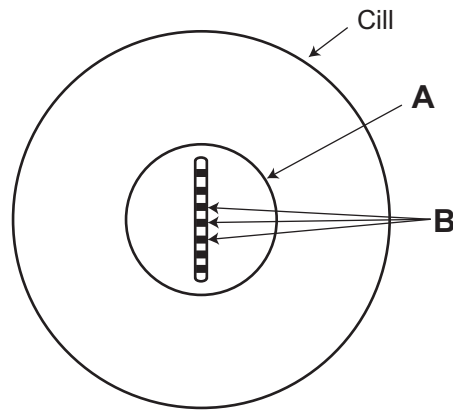
1. _____

2. _____

[2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

6 (a) Tá cill ainmhí á léiriú sa léaráid. Níl ach crómasóm amháin ar taispeáint.



(i) Ainmnigh an strúchtúr atá lipéadaithe **A**.

_____ [1]

(ii) Ainmnigh na strúchtúir ar an chrómasóm atá lipéadaithe **B**.

_____ [1]

(b) Is féidir dath dearg nó dath bán a bheith ar thiúilipí. Tá an ailléil do dhath dearg ceannasach ar an ailléil do dhath bán.

(i) Comhlánaigh an léaráid ghéiniteach thíos le sliocht na crosála idir thiúilip **heitrisigeach** dhearg agus thiúilip bán a thaispeáint.

Bain úsáid as na siombailí; R = dearg r = bán

	Dearg	
	R	
Bán	Rr	
	r	rr

[2]

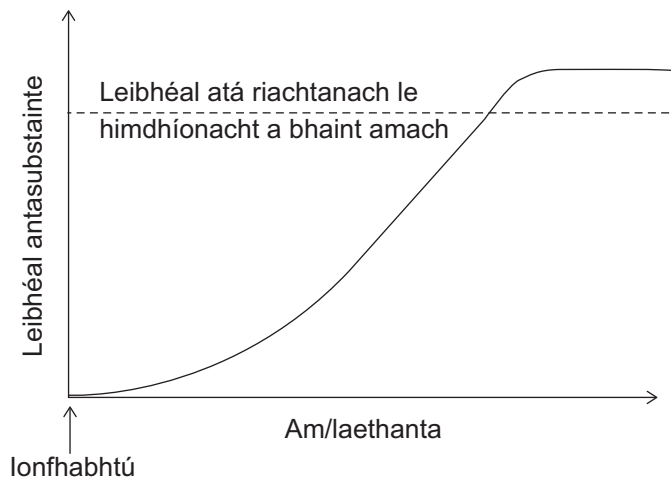
(ii) Cad é an céatadán den sliocht a bhfuil dath bán air?

_____ % [1]

(iii) Luaigh an géinitíopa atá ag thiúilip **homaisigeach** dhearg.

_____ [1]

- 7 (a) Taispeánann an graf thíos an dóigh a n-athraíonn leibhéal na n-antasubstaintí againn nuair a bhíonn ionfhabhtú baictéarach orainn.



- (i) Luaigh an fáth a mbíonn moill ann idir ionfhabhtú a fháil agus imdhíonacht a bhaint amach.

_____ [1]

- (ii) An graf thuas in úsáid agat, tabhair **dhá** phíosa fianaise a léiríonn gur imdhíonacht ghníomhach í an imdhíonacht atá bainte amach.

1. _____

 2. _____
 _____ [2]

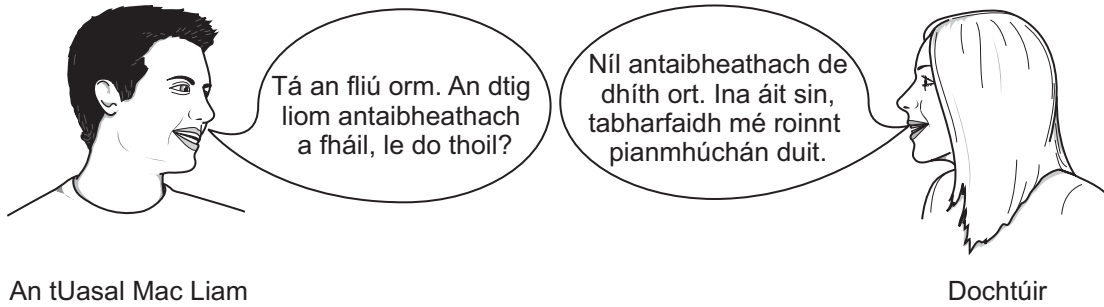
- (b) Cuidíonn fagaicítóis fosta le cosaint a thabhairt in aghaidh ionfhabhtú baictéarach.

Déan cur síos ina iomláine ar phróiseas na fagaicítóise.

 _____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(c) Tá an tUasal Mac Liam ag caint lena dhochtúir sa léaráid thíos.



- (i) Mínigh ina iomláine an fáth nár ordaigh an dochtúir antaibheathach don fhlíú atá ar an Uasal Mac Liam?

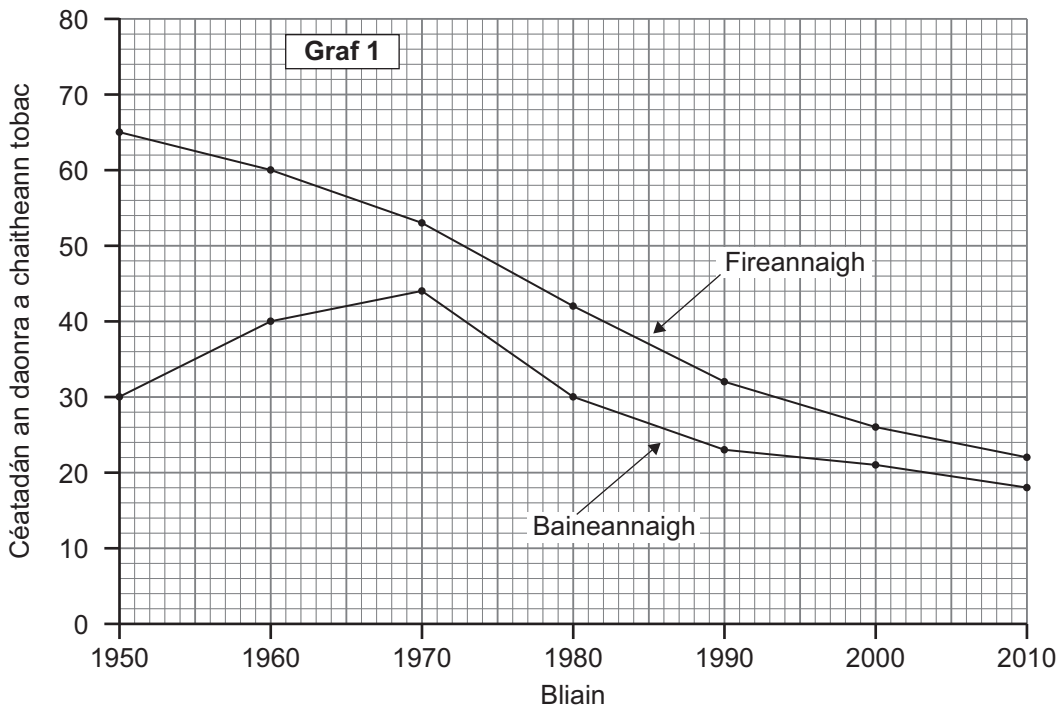
[2]

- (ii) Luaigh cad chuige a gcaithfear cineálacha nua d'antaibheathaigh a fhorbairt ar bhonn leanúnach.

[1]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

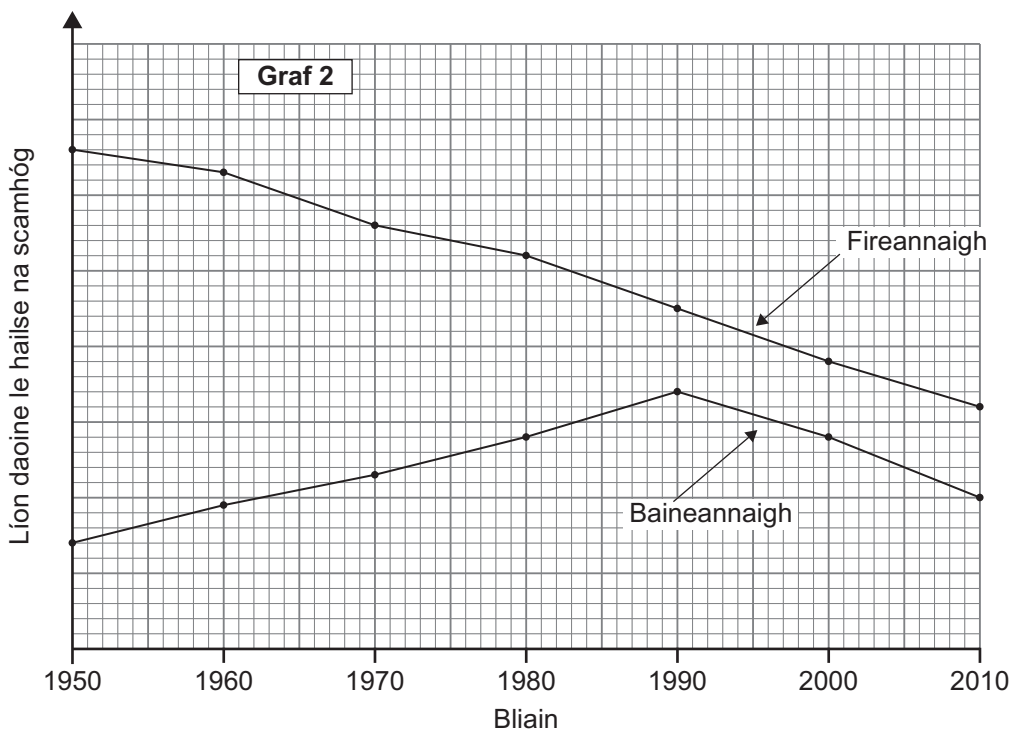
8 Taispeánann **Graf 1** céatadán an daonra a bhí ina gcaiteoirí tobac idir na blianta 1950–2010.



(a) Cé acu bliain ina raibh an céatadán uasta de chaiteoirí baineanna ann?

[1]

Taispeánann **Graf 2** an dóigh ar athraigh líon na ndaoine a raibh ailse na scamhóg orthu idir na blianta 1950–2010.



Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(b) Bain úsáid as **Graif 1** agus **2** le cur síos a dhéanamh **agus** míniú a thabhairt ar an fhianaise a nascann caitheamh tobac le hailse na scamhóg.

[3]

(c) Seachas a bheith ina chúis le hailse na scamhóg, téann caitheamh tobac i bhfeidhm ar chaiteoirí ar chuid mhór dóigheanna eile. Mar shampla, is minic a bhíonn easpa fuinnimh ar chuid mhór caiteoirí tobac.

Mínigh an fáth.

[2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Cuireadh isteach ar chead chun an t-ábhar cóipchirt uile a atáirgeadh.
I gcásanna áirithe is féidir nár éirigh le CCEA teagmháil a dhéanamh le húinéirí cóipchirt agus beidh sé sásta na hadmhálacha sin a fágadh ar lár a chur ina gceart amach anseo ach é a chur ar an eolas.